

DIYANET

İlmi Dergi Cilt : 38 • Sayı : 3 • Temmuz - Ağustos - Eylül 2002

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı

*

Üç Ayda Bir Yayınlanır

ISSN 1300-8498 Diyanet İlmi Dergi, Ankara : Diyanet İşleri Başkanlığı 1971-

GÜNÜMÜZ İNSANININ KUR'ÂN'A OLAN İHTİYACI

Doç. Dr. Ali AKPINAR

C.Ü. İlahiyat Fakültesi

Öğretim Üyesi

Bu yazının amacı, Kur'ân'a Dönüş Söylemleri'nin sıkça gündeme taşındığı bir dönemde, bu söylemin Kur'ân'a muhatap olan her seviyedeki insanın hayatında pratiğe dönüşebilmesini sağlamaya katkıda bulunmaktır. Biz bu söylemi, bunalım, çıkmaz ve arayış içerisinde olan insanımızın samimi bir dileği olarak algılıyoruz. İstiyoruz ki dilekler söylemlerde kalmasın, sloganlaşarak buharlaşıp gitmesin. Zira ne kadar içten olurlarsa olsunlar dilek ve temenniler, içleri doğru bir biçimde doldurulduktan sonra, hayata geçirilmekle anlamlı hale gelir. İşte bunun için bu çalışmamızda önce "Kur'ân nedir ve ne değildir?" sorusuna Kur'ân ve sünnetten cevaplar aramaya çalışacağız; sonra da Kur'ân'ın içeriğine değinip onun iniş gayesinin ne olduğuna dikkatleri çekeceğiz.

Kur'ân Nedir?

Kur'ân, Yüce Allah'ın kelamı, O'nun sözüdür. Biz ise Allah'ın kullarıyız. Yüce Allah, biz kulları ile iletişim kurmak için, bizim dilimizde kitaplar indirmiş, son olarak da Kur'ân'ı indirmiştir. Kur'ân Arapça'dır. Arapça ise insan dilidir. Cenab-ı Hak, bize kendisini ve isteklerini tanıtabilmek için bizim dilimizle bizlere seslenmiştir. Ama Kur'ân'da insan dili Arapça, sıradan bir kul dili olmanın ötesinde ilahî bir kulanıma bürünmüştür. Nasıl ki, bir edebiyatçının yahut bir büyük düşünürün elinde dil, sıradan insanların konuştukları dilden öte bir kalıba giriyorsa; Kur'ân dili Arapça da, Yüce Yaratanın elinde apayrı bir kılığa bürünmüştür. Kur'ân dili Arapça'nın bu ayrıcalığı, onun anlaşılmazlığı anlamına gelmez elbette. Fakat anlaşılabilmesi için biraz çaba sarf etmeyi, bir alt yapı kazanmayı gerekli kılar.

Allah Kelamı Kur'ân-ı Kerim hakkında, kul olarak söz söylemek zorlu bir iştir. Ne var ki, eğer Allah kelamı, kullar için gönderilmişse, elbette kullar onu tanımalı ve tanımlamaya çalışmalıdır. Ama Kur'ân tanımlanırken ilk referans, o kelamın kendisi, onun ilk muhatapı olan ve onu en iyi anlayıp insanlara ulaştıran Peygamberin sözleri olmalıdır.

İşte bu gerçekten hareketle biz de, bir Kur'ân tanımını elde edebilmek için önce Kur'ân'ın bize kendisini nasıl tanımladığına baktık. Onu tanıtan ayetlerin yanında, ona verilen isim ve sıfatlar üzerinde durduk. Ardından Kur'ân ile ilgili hadislerle başvurarak Allah Rasûlü'nün Kur'ân tanımını ortaya koymaya çalıştık. Daha sonra da çeşitli sahalarda otorite olan ilim adamlarımız tarafından yapılan tanımlara yer verdik.

Burada şunu hemen söyleyelim ki, çok yönlü bir kitap olması, kullara gönderilmiş olsa bile ilâhî bir kitap olması, onu tanıtan âyet ve hadislerde onun pek çok özelliklerine dikkat çekilmiş olması, "efradını camî, ağıyarına mâni" bir tanım ortaya koyarken zorlanmamıza sebep oldu. Zaten yapılan Kur'ân tanımlarında da onun bir ya da bir kaç yönünün öne çıkarıldığı gözlemlenmektedir.

a-Kur'ân'a Göre Kur'ân Nedir?

Bize Kur'ân'ı tanıtan ayetlerden bir kaçı şöyledir:

"Kur'ân'ı Rahman öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğretti."¹

"Hakikaten Kitabı, sana Biz hak ile indirdik."²

"Hiç şüphesiz Zikri Biz indirdik ve doğrusu onu Biz koruyacağız Biz!"³

"Onu Ruh'u'l-Kudüs hak ile Rabbinden indirdi."⁴

"Onu Ruh'u'l-Emin indirdi."⁵

"O, kerim bir elçi sözüdür."⁶

"İnsanlar ve cinler, birbirine yardımcı olarak bu Kuran'ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, ant olsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar."⁷

"Apaçık olan Kitaba ant olsun ki, Biz onu, kutlu bir gecede indirdik."⁸

"Doğrusu, Biz, Kuran'ı Kadir Gecesinde indirmişizdir."⁹

"Böylece şehirlerin anası olan Mekke'de ve çevresinde bulunanları uyarman, şüphe götürmeyen toplanma günü ile uyarman için sana Arapça okunan bir Kitap vahyettik."¹⁰

"Kuran'ı ancak hak olarak indirdik ve o da indiği gibi hak olarak kaldı. Seni de yalnız müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik."

1 Rahman 1-4.

2 Nisa 105.

3 Hicr 9.

4 Nahl 102.

5 Şuara 193.

6 Hakka 40: 81 Tekvir 19.

7 İsrâ 88.

8 Duhan 3.

9 Kadir 1.

10 Şura 7.

"Kuran'ı, insanlara ağır ağır okuman için, bölüm bölüm indirdik ve onu gerek-
tikçe indirdik."¹¹

"Allah, ayetleri birbirine benzeyen ve yer yer tekrar eden Kitabı sözlerin en gü-
zeli olarak indirmiştir. Rablerinden korkanların, bu Kitaptan tüyleri ürperir, sonra
hem derileri ve hem de kalpleri Allah'ın zikrine yumuşar ve yatıştır. İşte bu Kitap, Al-
lah'ın doğruluk rehberidir, onunla istediğini doğru yola eriştirir. Allah kimi de saptı-
rırsa artık ona yol gösteren bulunmaz."¹²

"Sana da, insanlara gönderileni açıklayasın diye Kuran'ı indirdik. Belki düşünür-
ler."¹³

"Sana indirdiğimiz bu Kitap mübarektir; ayetlerini düşünsünler, aklı olanlar da
öğüt alsınlar."¹⁴

"Doğrusu, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye Kita-
bı sana hak olarak indirdik; hakkı gözet, hainlerden taraf olma."¹⁵

"Doğrusu bu Kuran en doğru yola götürür ve yararlı iş yapan mü'minlere büyük
ecir olduğunu, ahirete inanmayanlara can yakıcı bir azap hazırladığımızı müjdeler."¹⁶

"Ramazan ayı, ki onda Kur'an, insanlara yol göstererek yol gösterici ve doğru-
yu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak indirildi."¹⁷

"Kur'an'dan inananlara rahmet ve şifa olan şeyler indiriyoruz. O, zalimlerin ise
sadece kaybını artırır."¹⁸

"Sana her şeyi açıklayan ve Müslümanlara doğruyu gösteren bir rehber, rahmet
ve müjde olarak Kur'an'ı indirdik."¹⁹

Kur'ân ile ilgili olarak buraya aldığımız ve burada zikretmediğimiz ²⁰ daha pek
çok ayete göre Kur'ân'ın şu özelliklere sahip bir kitap olduğu ortaya çıkmaktadır:

Kur'ân Allah kelmamıdır.

Cebrail aracılığı ile inmiştir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed'e inmiştir.

Hak ile inmiştir. Kaynağı haktır, indirilişi haktır ve muhtevası haktır.

İnerken ve indikten sonra tahrif ve değişiklikten korunmuştur.

11 İsrâ 105-107.

12 Zümer 23.

13 Nahl 44.

14 Sad 29.

15 Nisa 105.

16 İsrâ 9-10.

17 Bakara 185.

18 İsrâ 82.

19 Nahl 89.

20 Bkz. Bakırcı Saffet, *Kur'ân Kendisini Nasıl Tarif Ediyor?* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İst, 1986.

Arapça olarak inmiştir.

Ramazan ayında mübarek bir gece olan Kadir gecesinde inmiştir/inmeye başlamıştır.

Bölüm bölüm inmiştir.

Mekke merkezli tüm yeryüzü insanına inmiştir.

İnsanları uyarmak ve müjdelemek, onlara bir şifa kaynağı olmak, onları doğru yola ulaştıran, onların mutluluğu için gerekli her şeyi açıklayan eşsiz bir hidayet rehberi olmak üzere inmiştir.

b-Kur'ân'ın İsimleri

Kur'ân'ı tanıyabilmek, onunla tanışabilmek için bu ayetlerden sonra, onun Kur'ân'da ve hadislerde geçen isim / sıfatlarını gözden geçirmemiz yararlı olacaktır. Çünkü Yüce Allah ve O'nun Peygamberi tarafından Kur'ân'a verilmiş bu isim ve sıfatların her biri, onun bir yönünü, bir özelliğini ve güzelliğini ortaya koymaktadır. Belki bunların hepsini birden değerlendirmek, kapsamlı bir Kur'ân tanımını da ortaya çıkaracaktır.

Kur'ân'ın isim ve sıfatları ve bu konuda zikredilenlerin hangisinin isim, hangisinin sıfat olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kur'ân'ın, Kur'ân'da geçen isimlerini yüzün üzerine çıkaranlar olmuştur.²¹ Biz bunların en meşhur olanlarını vermekle yetineceğiz:

Ahsenü'l-Hadîs (Sözlerin en güzeli): "Allah, ayetleri birbirine benzeyen ve yer yer tekrar eden Kitabı sözlerin en güzeli (ahsene'l-hadis) olarak indirmiştir."²²

el-Beşîr ve en-Nezîr (Müjdeleyen ve Uyarıcı): "Doğrusu Biz, seni hak ile, müjdeci (beşîr) ve uyarıcı (nezîr) olarak göndermişizdir."²³ Kur'ân içeriğinin en belirgin özelliğini belirten iki isimdir.

el-Beyyine (Apaçık belge): "Şüphesiz o, size Rabbinizden belge (beyyine), yol gösteren ve rahmet olarak gelmiştir."²⁴

el-Burhân (Açık, net ve kesin delil): "Ey İnsanlar! Rabbinizden size açık bir delil (burhan) geldi, size apaçık bir nur. Kuran indirdik."²⁵

el-Furkân (Hak ile batılı, iyi ile kötüyü, hayırla şerri ayırt eden): "Hakkı batıldan ayırdeden (furkan) Kuran'ı indiren Allah yücelerin yücesidir."²⁶ Parça parça in-

21 Bkz. Zerkeşî, *el-Bürhân*, I, 273-276; Suyûtî, *el-İtkân*, I, 67; Fîruzabâdî, *Besâir*, I, 88-95. Kur'ân'ın 109 ismi için bkz. Akpınar Ali, *Kur'ân Niçin ve Nasıl Okunmalı?* Konya 2000, s. 15-30.

22 Zümer, 23.

23 Bakara, 119.

24 Enam, 157.

25 Nisa, 174.

26 Furkan, 1.

diği için, hak ile batılı birbirinden ayırt ettiği için, içerisinde din ve dindarlara yardım va'dleri bulunduğundan, okuyanı şek ve şüpheden kurtardığından, karanlıktan aydınlığa çıkarıp doğru yola götürdüğü ve manen kişileri desteklediği için bu isim verilmiştir.²⁷

Hablüllah el-Metîn (Allah'ın kopmayan ipi): Ayette "Hepiniz Allah'ın ipine sarılın"²⁸; hadiste de, "O Allah'ın sağlam ipidir"²⁹ buyurulmuştur. Kur'ân'da da "hablüllah" isminin geçtiğini söylemiştik.

el-Hakîm (Hikmet kaynağı, hikmetli söz): "Andolsun hikmetli Kur'ân'a."³⁰ Aynı kökten türetilen el-Hikme, el-Hukm, el-Muhkem ve el-Muhkeme isimleri, Kur'ân'ın Hakîm olan Allah kelamı olduğunu, hikmetlerle dolu olduğunu, açık ve anlaşılır manada olduğunu vurgulamaktadırlar.

el-Hüdâ (Doğru yola götüren): "Bu, doğruluğu şüphe götürmeyen ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yol gösteren (hüdâ) Kitaptır."³¹ Aynı kökten el-Hâdî de denmiştir.

el-Kelâm (Allah'ın sözü): "Putatapanlardan biri sana sığınır, onu güvene al; ta ki Allah'ın sözünü (kelam) dinlesin."³² Kur'ân'ın Allah kelamı olduğunu, bir takım kelimelerden meydana geldiğini vurgulayan bir isimdir.

el-Kitâb (Yazılı olan): "Apaçık olan Kitaba ant olsun ki."³³ Kur'ân'ın yazılan, yazıyla korunan ve içerisinde harf-kelime-ayet ve sureleri toplayan bir mecmua olduğunu vurgulayan bir isimdir.

el-Kur'ân (Okunan): "Rahman, Kuran'ı öğretti."³⁴ Bu isim. Yüce kitabın okunan ve ezbere okunarak korunan, içerisinde pek çok hikmetli manaları barındıran bir kitap olduğunu vurgulamaktadır. Kelimenin kökünün ne olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kimi Kur'ân ismi, onun özel ismi olup herhangi bir kökten türememiştir derken; kimi, okuma anlamına KaRaE kökünden; kimi, toplama anlamına Kar' kökünden; kimi ziyafet anlamına Kıra kökünden; eşsiz fesîh anlamına Kırm kökünden; kimi, birbirini destekleyen ve birbirine benzeyen delil anlamına Karine kelimesinden; kimi de, birbirine yakın KaRaNe kökünden türetildiğini söylemiştir.³⁵ Gerçekten de Kur'ân bu anlamların hepsini bağrında barındırmaktadır. O, hem eşi benzeri olmayan özel bir kitaptır. Hem okunan bir kitap, hem içerisinde sayısız mana ve hikmeti toplayan bir kitap, hem Allah'ın mü'min kullarına sunduğu ilahî bir ziyafet sofrası, hem delil ve belgelerle dolu bir kitap, hem eşsiz güzellikte fasîh bir lafız, hem de birbirine yakın dizili kelimelerden oluşan ve kulları Yaratana yaklaştı-

27 Fîruzabâdî, age, I, 83.

28 Ali İmrân 103.

29 Tirmizi, Fadâilü'l-Kur'ân 14; Dârimî, Fadâilü'l-Kur'ân 1.

30 Yasin, 2.

31 Bakara, 2.

32 Tevbe, 6.

33 Dûhan, 2.

34 Rahman, 1-2.

35 Bkz. Fîruzabâdî, age, I, 84; Zerkeşî, age, I, 277-279.

ran bir kitaptır. Kur'ân'a 'okunan, okunmuş' anlamına, aynı kökten el-Makru', eş anlamlısı olan TeLâ kökünden el-Metlûv ve RaTeLe kökünden el-Mürattel isimleri de verilmiştir.

el-Mev'ıza (En güzel ve en etkili öğüt): "Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt (mevıza) ve kalplerde olana şifa, inananlara doğruyu gösteren bir rehber ve rahmet gelmiştir."³⁶

en-Nûr (Işık ve aydınlık kaynağı): "Bu peygambere inanan, hürmet eden, yardım eden, onunla gönderilen nura uyanlar yok mu? İşte onlar saadete erenlerdir."³⁷

er-Rahmet (Rahmet menbâi): "Doğrusu Kuran, inananlara doğruluk rehberi ve rahmettir."³⁸

es-Sırâtu'l-Müstekîm (Dostdoğru yol): "Bu, dosdoğru olan yoluma uyun."³⁹

eş-Şifâ (Şifa veren, şifa kaynağı): "Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt ve kalplerde olana şifa, inananlara doğruyu gösteren bir rehber ve rahmet gelmiştir."⁴⁰ Onun şifa oluşu ilerde incelenecektir.

el-Urvetü'l-Vüskâ (Kopmayan sağlam kulp/tutamak): İyilik yaparak kendini Allah'a veren kimse, şüphesiz en sağlam kulpa (urvetü'l-vüskâ) sarılmış olur."⁴¹

el-Vahy: "Ben ancak sizi vahiy ile uyarıyorum"⁴²

ez-Zikr (En etkili öğüt): "İşte bu, indirdiğimiz bir mübarek zikirdir."⁴³

Sayılan bu kelimelerin bir kısmı Kur'ân'ın ismi olarak, bir kısmı da onun muhtevasını, bölümlerini ve diğer özelliklerini açıklayan niteliği olarak zikredilmiştir. Yine bu kelimelerin büyük bir kısmı, zikredildiği şekilde ayetlerde geçmekte, bir kısmı da ayet yahut hadiste geçen köklerden türetilmiştir. Bu sayılan isimlerin bir çoğu, aynı zamanda Allah Teâlâ ve Peygamberimizin isimleri arasında sayılmıştır.

Özetleyecek olursak, sayılan tüm bu isimler Kur'ân'ın en belirgin yanlarını öne çıkaran kapsamlı manaları olan kelimelerdir. Kur'ân sayılan tüm bu isimlerdeki derin manaları kuşatan bir kitaptır.

c-Hadislere Göre Kur'ân Nedir?

Kur'ân-ı Kerimi tanıtan, onun niçin indiğini, nasıl okunması gerektiğini, gereklerini yerine getirmenin gereğini, okuyup amel edenlerin kazanacakları mükafatları

36 Yunus 57.

37 Nur 157.

38 Nemi 77.

39 Enam 153.

40 Yunus 57.

41 Bakara 256; Lokman 22.

42 Enbiyâ 45.

43 Enbiyâ 50.

anlatan pek çok hadis vardır. Biz bu hadislerden sadece Kur'ân'ı tanıtıcı olanlarını buraya almak istiyoruz. İşte Kur'ân'ın ilk muhatabı olan ve onu en iyi ve doğru bir şekilde anlayan insanın Kur'ân tanımları ve Kur'ân'a bakışı:

1. "Ben size iki şey bıraktım, onlara tutunduğunuz sürece sapmazsınız. Onlar Allah'ın kitabı ve Peygamberinin sünnetidir."⁴⁴

2. "Dikkat edin, ilerde bir takım fitneler olacaktır."

Kurtuluş nedir, ey Allah'ın Rasülü? diye sorulunca şöyle buyurdu:

"Allah'ın kitabıdır. Onda sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberleri vardır. Aranızda nasıl hükmedeceğiniz onda açıklanmıştır. O, oyun eğlence değil, hak ile batılı kesin hatlarıyla birbirinden ayırandır.⁴⁵ Onu büyüklerek terk edenin Allah belini kırar. Ondan başkasında hidayet arayana Allah saptırır. O, Allah'ın kopmaz sağlam ipidir. O, hikmet dolu zikirdir. O, dosdoğru yoldur. O, kendisiyle arzuların kayıp sapmadığı, onunla konuşan dillerin yalan yanlışla bulaşmadığı, ilim adamlarının kendisine doyup kanmadığı, çok okumakla eskimeyen, eşsizliği bitip tükenmeyen bir kitaptır. Onu dinleyen cinler şöyle demekten kendilerini alamamışlardır: 'Doğrusu biz, doğru yola ileten eşsiz güzellikte bir Kur'ân dinledik ve ona iman ettik.'⁴⁶ Onunla konuşan doğru söylemiş olur. Onunla amel eden ödüllendirilir. Onunla hükmeden, adaletli davranmış olur. Ona çağırana, doğru yola çağırılmış olur. Al bu sözleri, kulağına küpe olsun!"⁴⁷

3. "Kur'ân emir, nehiy, helal, haram, muhkem, müteşabih ve meseller olarak indirdi. Siz onun helalini helal, haramını haram kabul edin. Onda emrolunduğunuz şeyleri yerine getirin, sakındırıldığınız şeylerden vazgeçin. Onun muhkemleriyle amel edin, müteşabihlerine 'inandık ona, hepsi Rabbimiz katındandır'⁴⁸ diyerek olduğu gibi onlara iman edin."⁴⁹

4. "Öncekilerin ve sonrakilerin ilmini isteyen Kur'ân'ı harmanlasın."⁵⁰

5. "Kur'ân zenginliktir, ondan sonra fakirlik yoktur. Ondan öte başka zenginlik de yoktur."⁵¹

6. "Kur'ân apaçık bir nur, hikmet dolu bir zikir ve dosdoğru yoldur."⁵²

7. "Kur'ân devadır."⁵³

8. "Doğrusu bu kalpler de, tıpkı demirin paslandığı gibi paslanır. Onun cilası Kur'ân okumaktır."⁵⁴

44 Malik, Muvatta', Kader 3.

45 Aynı manada Kur'ânda şöyle buyurulmuştur: "Doğrusu o, hak ile batılı birbirinden ayırt eden kati bir sözdür. O, bir oyun ve eğlence değildir." Târk, 13-14.

46 Cin 1.

47 Tirmizi, Fadâilü'l-Kur'ân 14; Dârimî, Fadâilü'l-Kur'ân 1.

48 Âl-i İmran 7.

49 Ali el-Müttakî, age, I, 529-530.

50 Ali el-Müttakî, age, I, 548.

51 Münâvî, age, IV, 535; Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II, 94.

52 Münâvî, age, IV, 536

53 Münâvî, age, IV, 536; Aclûnî, age, II, 95.

54 Ali el-Müttakî, age, I, 445.

9. "Kur'ân kuru kuru okumak, ilim de körü körüne nakilcilik değildir. Ama Kur'ân hidayet, ilim dirayettir."⁵⁵

10. "Kur'ân avam dili uydurma lehçelerle, bozulmuş kelimelerle inmemiştir. Ama o, apaçık bir Arapça olarak inmiştir."⁵⁶

11. "Siz Kur'ân'dan daha üstün bir şeyle Allah'a dönemezsiniz."⁵⁷

12. "Kur'ân göklerde, yerde ve orada bulunanlardan Allah'a en sevimli gelen şeydir."⁵⁸

13. "Doğrusu bu Kur'ân Allah'ın kullarına sunduğu bir ziyafet sofrasıdır. O halde gücünüz yettiğince O'nun ziyafetini kabul ediniz." "Her ziyafet sahibi, davetine gelinmesini ister. Allah'ın ziyafeti ise Kur'ân'dır. O hâlde onu bırakmayın."⁵⁹

14. "Oruç ve Kur'ân kula şefaât ederler. Oruç der ki: 'Rabbim, ben bunu gün bo-yu yemeden içmeden alıkoydum, beni ona şefaâtçi kıl.' Kur'ân da şöyle der: 'Rabbim, ben onu geceleri uykusuz bıraktım, ne olur beni ona şefaâtçi kıl'. Sonunda ikisi de sa-hiplerine şefaât ederler."⁶⁰

15. "Doğrusu Kur'ân şefaâtçi ve şefaâti makbul olandır. Yine o, savunucu ve sa-vunması makbul olandır. Onu önder kabul eden o, cennete götürür. Onu arkasına atanı ise cehenneme sürükler."⁶¹

16. "Doğrusu bu Kur'ân, ondan hoşlanmayan kimseye zor ve çetin gelir. Ona uyana ise, gayet kolay gelir."⁶²

17. "Kur'ân (okuyup gereklerini yerine getirirsen) lehine yahut (okuma/ ve ge-reklerini yerine getirmezsene) aleyhine delildir."⁶³

18. "Kur'ân okumaya devam et. Zira o, senin için dünyada nurdur, yolunu aydın-latır. Gökte de bir azıktır, sana faydası dokunur."⁶⁴

19. "Kur'ân'a sarılın, onu rehber ve önder edinin. Çünkü o, alemlerin Rabbinin kelimidir. O, O'ndan gelmiş ve O'na döner. Onun müteşabihlerine inanın, örnek-le-rinden ders alın."⁶⁵

20. Peygamberimize en sevimli amelin ne olduğu soruldu, O şöyle cevap verdi: "Yolculuğu bitirince tekrar yolculuğa başlayan kimse." O kimdir diye sorulunca, şöyle buyurdu: "O kimse, Kur'ân'ı başından sonuna kadar okur, bitirince tekrar başa döner."⁶⁶

55 Ali el-Müttakî, age, I, 550.

56 Ali el-Müttakî, age, I, 550.

57 Tirmizî, Sevâbü'l-Kur'ân 17.

58 Dârimî, Fedâilü'l-Kur'ân 6.

59 Ali el-Müttakî, age, I, 513-514.

60 Ahmed b. Hanbel, II, 174.

61 Münâvî, age, IV, 535.

62 Ali el-Müttakî, age, I, 550; Gümüşhanevî, *Râmużü'l-Ehâdis*, I, 133/6, 227/11.

63 Müslim, Tahâra I; Tirmizî, Deavât 85; Nesâî, Zekat I; İbn Mace, Tahara 5; Dârimî, Vudû' 2; Ahmed, V, 342, 343.

64 Münâvî, age, IV, 332.

65 Ali el-Müttakî, age, I, 515.

66 Tirmizî, Kur'ân 11; Dârimî, Fedâilü'l-Kurân 33.

21. "Kur'ân'ı okuyup gereğini yerine getiren kimseye ahirette şöyle denir: 'Oku ve yüksel. Dünyada nasıl ağır ağır okuduysan öyle oku. Çünkü senin makamın, okuyacağın en son ayetin yanıdır.'"⁶⁷

22. "Kur'ân'ı taşıyan, İslamın bayrağını taşıyan gibidir. Ona ikram eden, Allah'a ikram etmiş olur. Ona ihanet edene ise, Allah lanet etsin!"⁶⁸

23. "Şüphesiz Yüce Allah bu kitapla kimi toplumları yüceltir, kimilerini de alçaltır."⁶⁹

24. "Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve öğretenidir."⁷⁰

25. "Kur'ân ehli, Allah'ın ehli ve O'nun has adamlarıdır."⁷¹

Buraya derlediğimiz bu bir demet hadise göre Kur'ân'ın öne çıkan özellikleri şunlardır:

Kur'ân, insanları fitne, kargaşa ve sapıklıktan koruyan; onlara mutlu bir hayatın yöntemini gösteren bir ilâhî rehberdir.

Kur'ân, insan ve cinlere gelmiş, gerçek bilgi ve hikmet kaynağıdır,

Kur'ân, insanlığın iç dünyasını, ufkunu, yolunu aydınlatan bir ışık kaynağı; mad-dî ve manevî hastalıklar için bir deva hazinesidir.

Kur'ân, insanın pek çok alandaki ihtiyacını karşılayan, açlığını gideren ilâhî bir ziyafet sofrasıdır. O, bir şefaatçi ve azıktır.

Kuran, okunması, anlaşılması, ezberlenmesi ve gereklerinin yaşanması inanan insanlara kolay ve tatlı gelen bir kitaptır.

Kuran, dünya ve ahirette insanı yücelten bir kitaptır.

d-Kur'ân'ın Diğer Tanımları

İndiği günden beri, en çok okunan ve üzerinde en çok çalışılan kitap olma özelliğini sürdüren Kur'ân'ın ilim adamlarınca çeşitli tanımları yapılmıştır. Yukarda Kur'ân'ın isimlerini verirken de söylediğimiz gibi, yapılan her tanım, Kur'ân'ın bir kaç yönünü ön plana çıkarmakta, tanımı yapanın önemseydiği, yahut yaşadığı ortam itibarıyla önemsemek zorunda kaldığı özellikleri bir kısım çevrelere cevap olsun diye, savunmacı bir mantıkla vurgulanarak yapılmıştır.

Sözgelimi Kelâmullah'ın mahluk olup olmadığının tartışıldığı Kelam ilminde Kur'ân şöyle tanımlanmıştır:

"Kur'ân, Mushaflarda yazılı, ezberlenerek kalplerde korunmuş, dillerimizle okunan, kulaklarımızla duyulan ve mahluk olmayan Allah kelimidir."⁷²

67 Tirmizî, *Sevâbü'l-Kur'ân* 18; Ahmed, II, 192, 471.

68 Gümüşhanevî, *age* I, 272/10 (Deylemî'den).

69 Müslim, *Müsfirûn* 269; İbn Mace, *Mukaddime* 16.

70 Ahmed, I, 58; Buhârî, *Fedâilü'l-Kur'ân* 21; Ebû Davud, *Vitr* 14; Tirmizî, *Sevâbü'l-Kur'ân* 15; İbn Mace, *Mukaddime* 16.

71 Ahmed, III, 1228, 242.

72 Bkz. İ. A'zam, *Fıkh-ı Ekber, I. Azam'ın Beş Eseri*, s, 67; Ömer Neseî, *Metn-i Akaid*, s, 108.

Hukukçular ise, delil olma yönünü öne çıkararak Kur'ân'ı şöyle tanımlamışlardır:

"Kuran, Peygamberimize indirilmiş ve tevatür yoluyla bize gelmiş kitaptır."⁷³

Bu konuda küçük nüanslarla kaynaklarımızda yer alan, en yaygın tanım şöyledir:

"Arapça olarak Allah katından Hz. Muhammed'e vahyedilip bize kadar tevatüre nakledilmiş olan, okunmasıyla ibadet olunan eşsiz kelimedir."⁷⁴

Dikkat edilirse tanımda Kur'ân'ın şu bir kaç temel özelliğine işaret edilmektedir:

Kur'ân Allah kelimedir.

Hiz. Muhammed'e inmiştir.

Bize kadar gelişinde hiçbir şek şüphe yoktur.

Arapçadır.

Hem lafzı, hem de manasıyla eşsiz bir kelimedir.

İbadetlerde okunan bir kitaptır.

Biz bu konuda şunları söylemekle konuyu bağlamak istiyoruz: Bu tanımlar Kur'ân'ın bir kısım özelliklerini vurgulasa bile, Kur'ân bu tanımlarla sınırlandırılmayacak kadar kapsamlı bir kitaptır. O, Allah kelimedir. Yüce Allah son kez onunla kullarına seslenmiştir. O, meleklerin şahı Cibril tarafından, insanların efendisi Hz. Muhammed'e getirilmiş eşsiz bir kitaptır. Kur'ân, kendisini tanıtan ve yukarıda sayılan yüz küsur isimde vurgulanan tüm manaları kuşatan bir kitaptır. Kur'ân, Kur'ân'dır. Onu tanımak, onunla olmak ve onu kuşanmaktır.

Kur'ân, insanı değerlendiren ve insana değer kazandıran bir kitaptır. Şöyle ki, Yüce Yaratıcı, Kur'ân'ı insana indirerek onu muhatap kabul etmiş, onun problemleriyle ilgilenmiş ve böylece ona değer vermiştir. Bu yönüyle Kur'ân, bize Allah'ı tanıtan ve bizi O'na yaklaştıran kitaptır. Aynı şekilde Kur'ân, insan davranışlarını değerlendiren bir kitaptır. O, hem yanlışları düzelten, davranış bozukluklarını tashih eden; hem de birincil çözümler üreten ve öneren bir kitaptır. Niyeti, düşüncesi, konuşması ve davranışlarıyla sürekli bir şeyler yapan, hareket halinde olan insanın, tüm eylemlerinin Kur'ân'a göre bir adı ve değerlendirmesi vardır. Kur'ân'a göre o yapılanlar ya helaldir, ya haram; ya iyidir, ya kötü; ya güzeldir, ya çirkin; ya yararlıdır, ya yarar-sız; ya uygundur, ya uygunsuz. Yine yapılan davranışlar Kur'ân ile anlamlı ve değerli hale gelir. Sözgelimi Kur'ân'a inanıp onun ölçülerini dikkate almayan birinin yaptığı işin, dünyada ve insanların yanında bir değeri ve kazanımı olabilir, ama ahirette Allah katında bir değeri olmayacaktır. Çünkü inkarcıların tüm amellerinin boşa gideceğini bizzat Kur'ân deklare eder.

73 Bkz. Molla Husrev, *Mirâtü'l-Usûl*, s. 28-29.

74 Zerkânî, *Menâhil*, I, 19-21; Sâbûnî, *et-Tibyan*, s. 6; Menna el-Kattân, *Mebahis*, s. 21; Pezdevî, *Usûlü Pezdevî*, I, 67-72; Cerrahoğlu İsmail, *Tefsîr Usulü*, s. 34; Sofuoğlu Mehmet, *Tefsîre Giriş*, s. 9; Ramazan el-Bûtî, *Min Ravâi'l-Kur'ân*, s. 25.

Başka bir deyişle Kur'ân insanı hayata hazırlayan bir kitaptır. Tabi ki Kur'ân'a göre hayattan kasıt, hem dünya hem de ahiret hayatıdır. Kur'ân, muhataplarını öncelikle sağlıklı ve mutlu bir dünya hayatına; sonra da cennet yurdundaki hoş ve mutlu hayata hazırlar.

Kısaca Kur'ân, insan için olan, insana seslenen, insanın maslahat ve yararını gözetten, insanın dünya ve ahiret mutluluğunu hedefleyen çok yönlü ve kapsamlı bir kitaptır.

e-Kur'ân Ne Değildir?

Söz buraya gelmişken kısaca Kur'ân'ın ne olmadığını vurgulayarak Kur'ân'ı yanlış yahut eksik tanıyanları uyarmak istiyoruz:

1. Kur'ân, sıradan bir insanın sözü olmadığı gibi, dahi insan peygamber sözü de değildir. Kur'ân, Yüce Allah'ın kelimasıdır. "O kafirler, 'Bu Kur'ân onun uydurduğu yalandan başka bir şey değildir, bu hususta diğer bir grup da ona yardım etmiştir' dediler ve böylece bir haksızlık ve iftira getirdiler."⁷⁵

2. O, şeytan, cin, kahin, azgın, sapık, şair ve deli sözü de değildir. Bir rüya. hayal yahut hevasından konuşan bir insan sözü de değildir. "O, kovulmuş şeytan sözü değildir."⁷⁶ "Onu şeytanlar indirmedir."⁷⁷ "O, kahin sözü değildir."⁷⁸ "Arkadaşınız sapıtmadı ve azıtmadı. O, hevadan konuşmaz. O, ancak kendisine vahyedilen bir vahiydir."⁷⁹ "O, şair sözü değildir."⁸⁰ Sen Rabbinin nimeti sayesinde deli değilsin."⁸¹

3. Eskilerin masalları, günü geçmiş, miadını doldurmuş bir kitap da değildir. Onun içerdiği hükümler ve prensipler kıyamete kadar geçerlidir. O, tüm insanlığa gelmiş ilâhî bir mesajdır. "Onlar, 'Bu ayetler kendisine sabah akşam dikte ettirilmekte olan eskilere ait masallardır' dediler. De ki, 'onu göklerde ve yerdeki gaybı bilen indirdi. Şüphesiz O, çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir."⁸²

4. O, bir şaka ve eğlence sözü değildir. "O, bir şaka, oyun ve boş bir eğlence değildir."⁸³

5. İbadetlerde okunur ama o, sadece ibadetlerde okunan bir kitap değildir.

6. Aynı şekilde Kur'ân mezarlıklarda ölümlere okunan bir kitap da değildir. Üstelik o, dirileri uyarmak için gelmiş bir kitaptır. "Biz ona şiir öğretmedik, zaten bu ona yakışmaz da. O, bir öğüt ve apaçık bir Kur'ân'dır. Hayat sahibi kimseleri uyarmak ve inkarcılara azabın hak olması içindir."⁸⁴

7. Kur'ân, büyü-sihir-fal yapma için okunan bir kitap hiç değildir.

8. Kur'ân kendisiyle olağanüstü bir takım olayların gerçekleştirildiği bir kitap da

75 Furkân 4.

76 Tekvir 25.

77 Şuara 210.

78 Hakka 42.

79 Necm 2-4.

80 Hakka 41.

81 Kalem 2.

82 Furkân 5-6. Ayrıca bkz. Enam 25; Enfal 31; Nahl 24.

83 Târik 14.

84 Yasin 69-70.

değildir. "Eğer o, kendisiyle dağların yürütüldüğü, yeryüzünün paralandığı, ölümlerin konuşturulduğu bir Kur'ân olsaydı (o kitap, bu Kur'ân olurdu.)"⁸⁵

9. Kur'ân, bir tarih, hukuk, astronomi, fizik, müzik kitabı da değildir.

f. Kur'ân Nelerden Bahseder?

Kur'ân, kulların dosdoğru yolu bulup dünyada huzurlu bir hayatı yaşamak ve sonuça ahiret mutluluğunu kazanmak için gerekli tüm temel prensipleri ihtiva eder. Onda tevhidi esaslar, hak din ve diğer dinler, batıl inançlar, ibadetler, ahlak ilkeleri, sosyal ilişkiler, aile hukuku, ceza hukuku, devletler hukukuna dair ilkeler vardır. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin yaratılışı, meşhur peygamberler ve melekler, cinler, geçmiş toplumların hayat hikayeleri, insanın yaratılışı ve ölümü, ölüm sonrası hayat, bilgi, bilgi kaynakları, bilgi edinme yolları, bilginin getirdiği yükümlülükler. Allah'ın güzel isimleri, peygamberler ve son peygamber Hz. Muhammed ile ilgili bilgiler, sevaplar, günahlara dair bilgiler vardır. Onda iyiliklerin dünya ve ahiret kazanımları, kötülüklerin dünya ve ahiret kaybettirdikleri açıklanmıştır. Onda sosyal, siyasal ve ekonomik hayatla ilgili sağlam ve evrensel ilkeler vardır. O, bir ilimler hazinesidir. Onda, İslam bilimlerinin temel ilkeleri yanında, felsefe, ahlak, belagat, mantık, astronomi, matematik, tabiat bilgisi, sosyoloji, psikoloji gibi bilimlerle ilgili bilgiler vardır.⁸⁶ Kur'ân, kural koyuculuğu yanında, yanlışları düzelten ve alternatif çözümler getiren bir kitaptır.⁸⁷

Kur'ân, sayılan bu alanlar için müstakil bir kitap değildir. Onu bir hukuk kitabı, yahut bir astronomi kitabı veya bir müzik kitabı olarak görmek son derece yanlıştır. O, sayılan bu dallarla ilgili, bugünkü modern ilmin öngördüğü şekilde sistematik bilgiler içermez. Kur'ân, adı geçen bu alanlarla ilgili bilgileri, yalın olarak değil, madde-mana, dünya-ahiret örgüsü içerisinde ve insanlığın hidayetine vesile olacak şekilde, kendine has üslûbu ile verir. O, bu konuda eşi benzeri olmayan bir kitaptır.

Sözgelimi Kur'ân'da, hukukî bir hüküm, onun dünyadaki yansımaları yanında, vicdanî ve uhrevî yansımaları ile birlikte verilir. Kısaca Kur'ân, hikaye, roman, makale ve benzeri edebî metin türlerinden hiçbirine benzemeyen; Arap dilini kullanışıyla, üslubuyla, muhtevasıyla nevi şahsına münhasır ilahî bir kelimadır.

Kur'ân'da bazı konular üzerinde çokça durulur. Ama bu, Kur'ân'da geçen diğer konuların önemsiz olduğu anlamına gelmez. Aksine Kur'ân'da geçen her konu önemlidir ve insanlık için ana konulardır. Kur'ân'ın ağırlıklı olarak işlediği konuları öne çıkaran 'Kur'ân'da Ana Konular' adlı çalışmalar da bu çerçevede değerlendirilmelidir. Kur'ân'ın işlediği konular, insanlığın en çok ihtiyaç duyduğu konulardır; onun önerdiği çözümler de insanlığın en fazla muhtaç olduğu önerilerdir.

Kur'ân'daki konuları ve ayetlerdeki geçiş yoğunluğunu şu yedi maddede özetleyebiliriz..⁸⁸

85 Ra'd 31.

86 Sayılan bu bilimler ve onlarla ilgili ayetler için bkz. Suyûtî, *el-İklîl*, s. 17-18 Bilmen Ö. Nasuhi, *Büyük Tefsir Tarihi*, I, 46-95.

87 Bkz. Kırca Celal, *Kur'ân ve İnsan*, s. 44.

88 Bkz. Mehdi Bâzergan, *Kur'an'ın Nüzul Süreci*, Ankara, 1998, s. 163-173. Bir ayet içerisinde birden fazla konuya değinilebildiğinden verilen rakamlar, yaklaşık toplamlardır.

1. Kıyamet ve Ahirete Yönelik Ayetler: 1643 ayet, Altı bin küsur Kur'ân ayeti içerisinde % 22.
2. Geçmiş Peygamberlerin Tevhid Mücadelesi: 1500 ayet, % 22. 4.
3. Son Peygamberin Tevhid Mücadelesi: 1920 ayet, % 30. 2.
4. Son Peygamberin Çağdaşları ve Ümmetiyle Olan İlişkileri: 736 ayet, (Kitap ehli: 280, Müslümanlar: 456), % 15.8.
5. Cihad: 260 ayet, % 5. 92.
6. Hükümler (Terbiye, Ahlâkî ve Fıkîhî bağlamda): 436 ayet, % 10. 94.
7. Diğer Konular (İnsanın yaratılışı, şeytan, cin, Hz. Peygamberin ailelerine ilişkin hükümler): 203 ayet, % 3. 23.

Verilen bu rakamlardan hareketle şu tespitleri yapabiliriz: Kıyamet ve Ahiret ahvaline yönelik ayetler, Kur'ân'ın beşte birini oluşturuyor ki, bu, Ahiret inancının ne kadar önemli olduğunun açık bir göstergesidir. Peygamberimiz başta olmak üzere tüm peygamberleri tevhid mücadelesini anlatan ayetler, Kuran'ın neredeyse yarısına tekabül ediyor. Bu da insanları doğrularla tanıştırma görevini yerine getirirken, peygamberlerin davet mücadelelerinden alacağımız pek çok şeyin olduğunu, bu yüzden davetçiler olarak onları çok iyi okumamızın gereğini ortaya koymaktadır. İnsanları gerçekte tanıştırma mücadelesi olan cihâd ile ilgili ayetler, Kur'ân'ın yirmide birine; muamelât dediğimiz hükümlerle ilgili âyetler ise, Kur'ân'ın onda birine tekabül etmektedir. Dolayısıyla Kur'ân'ın mesajını insanlara ulaştırırken, Kur'ân'daki hiçbir konuyu gözardı etmeden, Yüce Allah'ın ağırlıklı olarak üzerinde durduğu konuları ağırlıklı olarak gündeme getirmemizin ne kadar önemli olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Maddeler halinde sunmaya çalıştığımız Kur'ân'ın bu içeriği doğrultusunda, eğer insanlık Kur'ân'dan yararlanma isteğinde samimi ise Kur'ân'ın değindiği tüm bu konuları doğru bir şekilde anlamak ve gereğini yerine getirmek borcundadır. Sözgelimi insanlık, içerisinde yüzdüğü boşluk, bunalım, stres ve buhrandan kurtulmak istiyorsa; Kur'ân'ın ruh sağlığını düzenleyen esaslarına başvurmalıdır.

Tüm bireyleriyle huzurlu, güçlü ve dinamik bir aile ve toplum özlemi çekiyorsa; Kur'ân'ın herkes için belirlediği hak ve görevleri titizlikle gözetmelidir.

Terörden kurtulma isteğinde samimi ise, barışı esas alan Kur'ân prensiplerine sınırlanmak borcundadır.

Yalan, sahtekarlık, güvensizlik, tembellik gibi ahlâkî dejenereden sızlamıyorsa; Kur'ân'ın doğruluk, dürüstlük, güven, çalışkanlık ve üretkenlik gibi evrensel ahlak yasalarına yönelmelidir.

Kötülerden ve kötülüklerden kurtulmak istiyorsa; Kur'ân'ın hedeflediği herkese karşı iyi ve herkese faydalı olan insan tipini yetiştirmek zorundadır.

Sosyal, siyasal ve ekonomik alanlardaki ölçsüzlüklerden bîzar ise; Kur'ân'ın her alan için ısrarla önerdiği ölçülü, adaletli ve dengeli olma prensibine işlerlik kazandırmalıdır.

Bozulan ekolojik denge ve çevre kirliliğinden kurtulmak istiyorsa; evreni Allah'ın emaneti olarak değerlendiren Kur'an ayetlerine kulak vermelidir.

Fiziksel hastalıklardan kurtulmak ve hatta onlara hiç yakalanmamak istiyorsa; Kur'an'ın öngördüğü temizlik başta olmak üzere, sağlığa zararlı yiyecek, içecek ve davranışlarla ilgili hükümlerin gereğini yapmalıdır.

Vicdanî bir kontrol mekanizmasını çalıştırarak, bireyin her zaman ve her şartta güzel, yararlı bir insan olmasını istiyorsa; Kur'an'ın ısrarla üzerinde durduğu Allah ve Ahiret inancını sürekli gündemde ve zinde tutmak zorundadır.

Tarih boyunca insanların içerisine düştükleri sapıklık ve yanlışlara tekrar düşmek istemiyorsa; Kur'an kıssalarını ve peygamberlerin tevhid mücadelelerini ibretle ve dikkatle okumalıdır.

Şimdi bir fikir verebilmek için Kur'an'ın şu evrensel ilkelerine bir bakalım. Bu ayetler her Müslüman'ın ilk etapta bilmesi, ezberlemesi ve sürekli gündemde tutması gereken cümlelerdir.

"Yaradan Rabb'inin adıyla oku!"⁸⁹

"Tüm övgüler yalnızca Alemlerin Rabb'i olan Allah'adır ki O Rahmeti bol, İhsanı tükenmez ve Hüküm gününün tek sahibidir."⁹⁰

"Ey insanlar! Doğrusu Biz, sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavim ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz ki Allah katında en değerli olanınız, O'ndan en çok sakınan, yükümlülüklerini yerine getirendir. Doğrusu Allah bilen ve her şeyden haberdar olandır."⁹¹

"Allah hiç kimseye gücünün üstünde bir şey yüklemez."⁹² "Allah sizin için kolaylık diler, zorluk dilemez."⁹³

"Herkesin kazandığı iyilik kendi yararına, işlediği kötülük de kendi zararına-
dır."⁹⁴ "Herkes kazandığına bağlıdır."⁹⁵ "İyilik yaparsanız, kendi yararınızdır; kötü-
lük yaparsanız o da kendi zararınızdır."⁹⁶

"Gerçek şu ki, hiçbir günahkar bir başkasının günahını çekmez. İnsan için ancak çalışıp didindiği vardır."⁹⁷

"İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten alıkoyan bir topluluk bulun-
sun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir."⁹⁸

89 Alak 1. (İlk inen ayet)

90 Fatiha 1-3.

91 Hucurat 13.

92 Bakara 286, 233; Enam 152; A'raf 42; Talak 7.

93 Bakara 185.

94 Bakara 286.

95 Tur 21; Müddessir 38.

96 İsrâ 7.

97 Necm 38-39.

98 Âli İmran 104.

"Herkesin yöneldiği bir yönü vardır. Öyleyse siz hayırlarda yarışın."⁹⁹

"İyilik ve takva üzere yardımlaşın. Günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayın."¹⁰⁰

"Kim zerre miktar hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktar şer işlemişse onu görür."¹⁰¹

"Sen Rabb'inin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et."¹⁰² "Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir"¹⁰³

"Şüphesiz ki Allah size emanetleri mutlaka ehil olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor. Doğrusu Allah her şeyi işitici ve görücüdür."¹⁰⁴

"Ey inananlar! Öz benliğiniz, ana-babanız, yakınlarınız aleyhine de olsa, zengin veya fakir de olsalar, adaleti dimdik ayakta tutarak Allah için tanıklar olun."¹⁰⁵ "Ey iman edenler! Adalet ve dürüstlüğü tanıkları olarak Allah için kollayıp gözetinler olun. Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletsiz davranmaya itmesin sakın. Adaletli olun. Bu takvaya daha uygundur. Allah'tan korkun. Allah, yapmakta olduklarınızdan haberdardır."¹⁰⁶

"Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor."¹⁰⁷

"Emrolunduğun üzere dosdoğru ol."¹⁰⁸

"Sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe eremezsiniz. Harcadığınız her şeyi Allah çok iyi bilmektedir."¹⁰⁹ "Ta ki mal, yalnızca zenginlerin tekeline dolaşan bir devlet olmasın..¹¹⁰

"Fitne çıkarmak, baskı ve bozgunculuk, adam öldürmekten daha kötü ve tehlikelidir."¹¹¹ "Barış ise hep hayırdır."¹¹²

"Ölünceye kadar Rabb'ine kulluk et."¹¹³

"Hepinizin dönüşü ancak Allah'adır."¹¹⁴

99 Bakara 148; Maide 48.

100 Maide 2.

101 Zilzâl 7-8. Ayet, Kur'ân'ın en kapsamlı ayeti olarak nitelendirilmiştir. Bkz. Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 438-448; Suyûtî, *el-İtkân*, II, 204-208.

102 Nahl 125.

103 A'raf 199.

104 Nisa 58.

105 Nisa 135.

106 Maide 8.

107 Nahl 90. Ayet, Kur'ân'ın en muhkem, en kapsamlı ayeti olarak nitelendirilmiştir Rkz. Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 438-448; Suyûtî, *el-İtkân*, II, 204-208.

108 Hud 112.

109 Âl-i İmran 92.

110 Haşr 7.

111 Bakara 191.

112 Nisa 128.

113 Hicr 99.

114 Bakara 126; Âl-i İmran 28; Maide 18; Nur 42; Lokman 14; Fâtır 18; Gâfir 3; Şûra 15; Kâf 43; Mümteherine 4; Teğâbün 3 (Masîr); Âl-i İmran 55; Maide 48, 105; Enam 60, 108, 164; Yunus 4, 23, 46, 70; Hûd 4; Ankebût 8; Lokman 15. 23; Zümer 7 (merci'); Ra'd 36 (meâb). Bunlardan başka, Rabbinize döndürüleceksiniz, mealinde onlarca ayet vardır.

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."¹¹⁵

"Rabb'inizin mağfiretine ve sakınanlar için hazırlanmış olup genişliği göklerle yer kadar olan cennete koşunuz."¹¹⁶

"Allah'a döndürüleceğiniz ve sonra hiç haksızlığa uğratılmadan herkesin kazanımının eksiksiz olarak kendisine verileceği bir günden sakının."¹¹⁷

g. Kur'ân-ı Kerim'in İniş Gayesi

Allah Teâlâ, kullarını imtihan etmek için gönderdiği dünyada onları başıboş bırakmamıştır. Yeryüzüne gönderdiği ilk insanla birlikte onun hayat programını da göndermiştir. Bu yüzden ilk insan, aynı zamanda ilk peygamberdir. Vahye muhatap olmuş, ilk kitabın/sahifelerin sahibi olmuştur. Bu da, insanın yeryüzünde vahiy-siz/ilahi hayat programı olmadan huzur içinde yaşamasının imkansızlığına delalet etmektedir. Meleklerle birlikte tabi tutulduğu sınavı başaran, Allah'ın her şeyi kendisine öğrettiği ve cennet kültürü ile dopdolu üstün bir zeka ile dünyaya gelen Hz. Adem de vahye muhtaçtı. Akıl, vahye dayanan hayat programını layıkıyla uygulayabilmek için mutlaka gereklidir, ama yeterli değildir.

Hız. Adem'den sonra da kulların Rabb ile irtibatları sürdü. Yüz dört kitabın sonuncusu olan Kur'ân'ın gelişine kadar da devam etti bu durum. Geçerliliği kıyamete kadar devam edecek olan Kur'ân ile insanlığın Rabb ile olan bu irtibatı yenilendi ve pekişti. Sahip olduğu üstün zeka (fetanet) sıfatıyla Hız. Peygamber a.s. de, Kur'ân ile hayatını programlamakla yükümlü tutuldu. Üstün zekası, soyunun asil oluşu, zenginliği ve insanlar katında onaylanmış itibarı dahi O'nu vahye/Kur'ân'a muhtaç olmaktan kurtaramadı.

"Rabbinden sana vahyolunana uy..."¹¹⁸

"Sonra seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık. Sen ona uy, bilmeyenlerin arzusuna uyma".¹¹⁹

Kur'ân'a uymakla yükümlü olan sadece Hız. Peygamber a.s. değildi elbet. Diğer bütün insanlar da Kur'ân'a uymakla yükümlü tutulmuşlardı. Bu, onların dünya ve ahiret mutlulukları için kaçınılmazdır. İnsan kaynaklı hayat programları, o programı hazırlayan bir kesimi mutlu etse bile tüm insanlığı mutlu etmeye yetmemektedir. Bunlar evrensel olamamış ve çoğu da hedeflendiği gibi uygulanamamış, sonuçta o programları hazırlayan insanları bile tatmin edememiştir. Bugün insanlık, beşer kaynaklı fikir, ideoloji, menfaat çatışmalarından kaynaklanan ihtilaf ve huzursuzluklar içerisinde kıvrınmaktadır. Halbuki Kur'ân, insanlığı onlara hayat verecek, gerçek hayat

115 Zümer 53. Ayet, Kur'ân'ın en ümit verici ayeti olarak nitelendirilmiştir. Bkz. Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 438-448; Suyûtî, *el-İtkân*, II, 204-208.

116 Âl-i İmran 133.

117 Bakara 281. (Son inen ayet)

118 Enam 106; Yunus 109; Ahzab 2.

119 Casiye 18.

denilebilecek bir yaşam tarzını hedefleyen, yaşanılabilir özelliği olan bir programa çağırmaktadır:

"Ey iman edenler! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Rasûlüne uyun..."¹²⁰

"İşte bu Kur'ân, Bizim indirdiğimiz mübarek bir kitabdır. Buna uyun ve Allah'tan korkun ki size merhamet edilsin".¹²¹

Kur'ân'ın inişindeki temel amaçları üç maddede özetleyebiliriz:

1- İnsan ve cin topluluğuna hidâyet vesilesi olması:

"Şüphesiz ki, Bu Kur'ân en doğru yola iletir..."¹²²

"O kitap muttakiler için bir yol göstericidir".¹²³

"Ramazan ayı ki, insanlara bir yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'ân'ın indirildiği aydır..."¹²⁴

2- Hz. Peygamberin a.s. nübüvvetini teyid eden bir mucize olması: Kur'ân'ı Kerim bir tek âyeti ile, bir tek suresi ile bile belagat, fesahat, üslûp, uyum, ahenk, ilim ve benzeri yönlerden tüm insanlığa meydan okuyan muciz bir kitabdır. O'nun bu özelliği Kur'ân'ın Allah kelâmı ve O'nu bize ulaştıran Hz. Peygamberin a.s Allah'ın elçisi olduğunun açık bir belgesidir.¹²⁵

3- Tilâveti ile ibadet (teabbüd) edilebilmesi için indirilmiş olması.¹²⁶

Sayılan bu temel gayelerin gerçekleşmesi elbette Kur'ân'ın anlaşılmasına bağlıdır. O'nun hidâyet rehberi olabilmesi, mucize olduğunun anlaşılabilmesi, Onunla gerektiği gibi ibadet edilebilmesi için, O'nu doğru bir biçimde anlamak kaçınılmazdır.

h. Kur'ân'ı Anlamanın Gerekliliği

Kur'ân'ın kendisi, O'nu anlayarak okumanın gerekliliğini bildiren âyetlerle doludur:

"Andolsun ki, Biz Kur'ân'ı öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. Yok mu öğüt alan?"¹²⁷

"..Bak anlasınlar diye âyetlerimizi nasıl açıklıyoruz".¹²⁸

"Hala Kur'ân üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi...?"¹²⁹

120 Enfal 24.

121 Enam 155.

122 İsrâ 9.

123 Bakara 2.

124 Bakara 185.

125 Bkz. Bakara 23-24; Yunus 38-39; Hud 13-14; Tur 34.

126 Bkz. Zerkânî, *Menâhil*, II, 124-134.

127 Kamer 17, 22, 32, 40.

128 Bakara 118, 230, 266; Enam 65, 97, 98, 126; Araf 32; Tevbe 11; Yunus 5, 24.

129 Nisa 82; Mü'minun 68; Muhammed 24.

"Sana bu mübarek kitabı âyetlerini düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik".¹³⁰

"Kur'ân'ı tertil üzere oku"¹³¹ âyeti, tane tane, ağır ağır okumak; düşününe düşününe, açıklayarak, tefsir ederek oku, şeklinde anlaşılmıştır.¹³²

Allah Teâlâ'nın "O Kur'ân'ı, dura dura insanlara oku"¹³³ emrini yerine getiren Hz. Peygamberin okuyuşu "kıraat'i müfessere" denilen ağır ağır, üstünde dura dura bir okuyuştu.¹³⁴

Kur'ân'ı okumayan, anlamayan ve gereği ile amel etmeyen kimselerin, aşağıdaki âyette belirtildiği üzere Peygamberin Allah'a şikâyet edeceği kimselerden sayılacağı, haber verilmiştir: "Peygamber a.s. der ki: Ey Rabbim! Kavmim bu Kur'ân'ı bütünü terketti".¹³⁵

Hadiste ise, gerekleri yerine getirilmeden Kur'ân okumak, ellerinde bulunan Tevrat ve İncili okudukları halde sapıtan kitap ehlinin durumuna benzetilerek¹³⁶ meselenin önemi vurgulanmak istenmiştir. Kur'ân'ı anlamadan gereklerini yerine getirmenin imkânsızlığı ise ortadadır.

Doğru tespit edilsin ve iyice anlaşılsın diye harfleri tane tane okuyan Hz. Peygamber a.s., üç günden daha az bir zamanda okunan hatimden sahibinin hiçbir şey anlayamayacağını¹³⁷ söylerken de Kur'ân okumaktan asıl maksadın onu anlamak olduğunu vurgulamıştır. Bir başka hadislerinde yine O, "Sizden biriniz gece kalktığında, eğer Kur'ân okumak ne dediğini bilmeyecek şekilde onun diline ağır gelirse, okumayı bırakıp birazcık uzanıversin"¹³⁸, buyurarak Kur'ân'ı, ona yabancı kalmadan okumanın gereğine dikkat çekmiştir.

Başka bir hadiste, Kur'ân'ı okuyan ve onunla amel eden kişi, tadı ve kokusu güzel turunc meyvesine benzetilerek Kur'ân'ı okuma, anlama ve gereğini yerine getirmeye teşvik edilmiştir.¹³⁹

Yönlendirici bir diğer hadiste, Kur'ân'ı okumak ve aralarında O'nu tedris etmek için bir araya gelenlerin üzerine sekinenin ineceği, rahmete gark olacakları, melekler tarafından kuşatılacakları ve Allah katında anılmaya değer kişiler olacakları¹⁴⁰ müjdeleri verilerek Kur'ân üzerinde çalışmaya (tedris) açık bir biçimde teşvik edilmiştir.

130 Sad 29.

131 Müzzemmil 3.

132 Bkz. Taberi, Tefsir, XXIX, 126; Kurtubi, Tefsir, I, 17; Suyuti, Tefsir VIII, 314; Zerkeşi, el-Bürhân, I, 456

133 İsrâ 106.

134 Bkz. Tirmizi, *Sevâbü'l-Kur'ân* 23; Kur'ân I; Ebû Dâvûd, Vitir 20,22; Nesâî, İftidâh 83; Kıyâmü'l-Leyl 13; Ahmed, VI, 294, 300, 323; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, I, 482.

135 Furkan 30; Bkz. İbn Kesir, Tefsir, III, 317; Kâsımî, Tefsir, XII, 575.

136 Bkz. İbn Kesir, Tefsir, II, 76; Canan İbrahim, *Kütüb-i Sitte*, XVII, 548.

137 Bkz. Tirmizi, Kıraat 12; Ebû Davud, Ramazan 8-9; İbn Mâce, İkamet 178; Dârimî, Salat 173; Ahmed, II, 164-165.

138 Nesâî, *Fedâilü'l-Kur'ân*, 107; Müslim, Müsafirûn 223; Ebû Dâvûd, Tetavvu' 18; İbn Mâce, İkame 184; Ahmed, II, 318; İbn Esir, *en-Nihâye*, III, 187.

139 Bkz. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, VII, 168; Kurtubî, Tezkâr, 66-67.

140 Bkz. Münâvî, *Feyzu'l-Kadir*, V, 409.

Ashap da, Kur'ân'ı anlayarak okumak için hiçbir fedakarlıktan kaçınmamış, bunun için gereken her türlü tedbiri almış ve bunu gerçekleştirebilmek için hiç bir fedakarlıktan kaçınmamıştır:

Bir gün Hz. Ömer, Bakara suresi 266. âyetinin ne hakkında indiğini yanında bulunanlara sorar. Onlar "Allah en iyi bilir" cevabını verince Ömer, kızar ve şöyle der: "Ya biliyoruz deyin, ya da bilmiyoruz." Bunun üzerine İbn Abbas, "Ey Ömer, o âyet hakkında ben bazı şeyler biliyorum" deyince ona da; "Yeğenim! Bildiklerini söyle, çekinme", der.¹⁴¹ Bu rivayet ashabin Kur'ân âyetleri hakkında yanlış bir şey söyleme endişesi taşımalarının yanında, Kur'ân'ı anlamak için ne kadar gayret gösterdiklerinin ve özellikle Hz. Ömer'in Kur'ân'ı anlamının gerekliliği konusundaki gayretkeşliğinin çarpıcı bir örneğidir.

Nitekim Hz. Ömer, Kur'ân ezberleyen hafızlar için maddi yardım isteyen Basra valisi Ebu Musa el-Eşari'ye yazdığı mektubunda şöyle diyerek Kur'ân'ı anlama işini ihmal edenleri tasvip etmediğini ortaya koyuyordu: "Onları kendi hallerine bırak. Korkarım ki, insanlar kendilerini Kur'ân'ı ezberleme işine kaptırırlar da, O'nu anlama işini ihmal ederler".¹⁴²

Bakara suresi üzerinde sekiz veya on iki sene çalışan kimse de aynı Ömer'den başkası değildi.¹⁴³

Abdurrahman Ebu Leyla, Hud suresini okurken yanına giren bir kadının kendisine şunları dediğini bize haber vermektedir: "Ey Abdurrahman! Sen Hud suresini böyle mi okuyorsun? Vallahi ben altı aydır onu okuyorum, ama hala bitiremedim".¹⁴⁴

Peygamberimizin bir tek âyeti okuyarak sabahlaması¹⁴⁵, yine bir tek âyeti tekrarlayarak sabahlayan, o bir tek âyeti tedebbür ederek onun üzerinde gece boyu çalışan pek çok alimin kaynaklarımızda yer almış olması¹⁴⁶ bizden öncekilerin Kur'ân'ı anlamaya ne kadar önem verdiklerinin açık belgeleridir. Onlar Kur'ân'ı ilahi bir mektup olarak görüyor ve ona sahip çıkıyorlardı. Tıpkı Hasan Basri'nin dediği gibi: "Sizden öncekiler bu Kur'ân'ı Rablerinden kendilerine gönderilmiş bir mektup olarak görüyorlar, geceleri onu tedebbür ederek üzerinde çalışıyorlar, gündüzleri de O'nun gereklerini yerine getiriyorlardı".¹⁴⁷

Kur'ân'ı anlamamızın gerekliliğini ve bu konudaki günümüz insanının vurdum-duymazlığını İkbâl de çarpıcı ifadeleriyle şöyle vurgulamaktadır: "Ey Müslüman! Senin hayat nizamın olan ve sana hayat vermek için indirilen Kur'ân ile daha tanışmamışsın bile! O'ndan ve O'nun yasalarından henüz haberin bile yok! Belki de

141 Bkz. Buhari, *Tefsiru'l-Kur'ân II*, 48.

142 Bkz. Şimşek Said, *Asr-ı Saadette Kur'ân'ın Anlaşılması*, I, 213.

143 Bkz. Kurtubi, *Tefsir*, I, 39.

144 İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, I, 340.

145 Bkz. Ahmed, V, 149.

146 Bkz. Nevevî, *el-Ezkâr*, 99.

147 Abdullah Sirâcüddin, *Tilâvetü'l-Kur'âni'l-Mecîd*, 76.

Onunla ölüm döşeginde tanışacaksın. Ne hazin ki, sana kuvvet ve hayat bahşetmek için indirilen Kur'ân, şimdi kolay ölesin diye sana okunuyor!"¹⁴⁸

Aynı konudaki duygularını Mehmet Akif ise şöyle dile getirir:

"Çünkü biz bilmiyoruz dini, evet, bilseydik,
Çare yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik.
Böyle gördük dedemizden! diye izmihlali
Boylayan bir sürü milletlerin olsun hali
İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!
Yoksa, bir maksat aranmaz mı bu âyetlerde?
Lafzı muhkem yalnız anlaşılan Kur'ân'ın,
Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz mananın...
Ya açar nazm-ı celilin, bakarız yaprağına;
Yahut üfler geçeriz, bir ölüünün toprağına!
İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!"¹⁴⁹

1. Kur'ân'ı Anlamada Amaç Nedir?

Bu konuda Kur'ân, şöyle der:

"Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında bükmedesin diye, kitabı sana hak ile indirdik. Hainlerden taraf olma".¹⁵⁰

Âyette istenen Kur'ân ile hükmedebilmek için, önce O'nun anlaşılması gerekir. Hem de Allah'ın gösterdiği bir şekilde doğru anlamak gerekir. Biz Müslümanlar Kur'ân'ı hayata hakim kılma işinden önce, Kur'ân'ı anlamak ile görevliyiz. Başka bir deyişle, Kur'ân'ı hayata hakim kılmak için ondan önceki işimiz Kur'ân'ı anlamaktır. Bugün bazılarının yaptığı gibi Kur'ân'ı doğru dürüst anlamadan Kur'ân'ı hakim kılmayı savunmak hem anlamsız, hem de sonuçsuz kalacaktır.

Öte yandan, Allah'ın Peygamberine gösterdiği gibi Kur'ânla hükmetmek, ya Allah'ın vahiyle bildirdiği şeriat kanunlarıyla, yahut vahiy doğrultusunda işletilecek bir ictihad müessesesiyle olacaktır.¹⁵¹

148 Cevdet Said, *Bireysel ve Toplumsal Değişmenin Yasaları*, 159; Abdüsselam, *Kur'ân Niçin İndirildi?* 18; Ad koyma, fal, muska, nazar, kurşun dökme, demra ve benzeri hastalıklar için Kur'ân okuma gibi, Kur'ân'a folklorik yaklaşım örnekleri için bkz. Duman Zeki, *Nüzulünden Cünümüze Kur'ân*, 247-258.

149 Mehmet Akif, *Safahat*, 141.

150 Nisa 105.

151 Bkz. Kurtubi, *Tefsir*, V, 376; İbn Cevzi, *Tefsir*, II, 191.

Kur'ân'ı anlamak da, aynı şekilde vahiy bütünlüğü içerisinde onu ele alıp vahiy doğrultusunda gerçekleştirecek bir ictihad ile mümkün olacaktır.

Kur'ân'ın anlaşılması sadece bilgilenmek için olmamalıdır. Dünyevi makam, mevki, şan, şöhrat kazanmak için hiç olmamalıdır. Böyle bir bilgilenmek Belam ve oryantalistçe¹⁵² bir anlayış olup Kur'ân'da kınanmıştır:

"Onlara o herifin kıssasını oku. Hani ona ayetlerimizi sunmuştuk da o, onlardan sıyrılıp çıkmıştı. Derken şeytan, onu arkasına taktı da o sapkınlardan oldu. Dileseydik biz onu, o ayetlerle yüceltirdik. Fakat o yere / alçaklığa saplandı ve hevasının peşine düştü. Onun durumu köpeğe benzer..¹⁵³

"Kendilerine Tevrat yükletilen, sonra onun gereğini yerine getirmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin haline benzer..¹⁵⁴

Hiz. Peygamber a.s. de bu amaçlara yönelik olan bilgilenmeyi "faydasız bilgi" olarak isimlendirmiş ve ondan Allah'a sığınmıştır.¹⁵⁵

Kur'ân'ı anlamamanın islami bir yönü olmalıdır. Bunun için de iyi niyet son derece önemlidir. Kur'ân, Allah Kelamıdır. Elbette O'nun kelamını, O'nun istekleri doğrultusunda ve O'nun hoşnutluğunu kazanma adına anlamak için çaba sarf etmemiz gereklidir. Bunun yanı sıra Kur'ân'ı, gereklerini yerine getirmek için anlamalıyız. Yerine getirmeyeceğimiz bilgileri yüklenmemizin Kur'ân tabiriyle "kitap yüklü eşek" den farksız olduğunu gözardı etmemeliyiz. Hiz. Peygamber a.s Kur'ân'ı okuma ve anlamadaki hedefi tespit ederken şunları söyler:

"Kur'ân'ı, seni yasaklarından alıkoyduğu sürece oku. Aksi takdirde onu okumuş olmazsın".¹⁵⁶

"Kur'ân'ı okuyun ve Onunla amel edin. O'ndan yüz çevirmeyin. Yanlış yorumlarla taşkınlık yapmayın. O'nu karın doyurmaya / ticarete alet etmeyin. Onunla zenginleşmeye kalkmayın".¹⁵⁷

Öte yandan Peygamberin bu yönlendirmeleri ile yetişen sahabeden gelen rivayetlerde, onların Kur'ân'ı anlama ve yaşama işini birlikte götürdüklerini görmekteyiz. O'ndan on âyet¹⁵⁸ öğrenip, onların gereklerini yerine getirmeden, başka âyetleri öğrenmeye geçmediklerini sahabeden pek çok kişi, bize haber vermektedir.¹⁵⁹

152 Burada bir hususa açıklık getirmek yerinde olacaktır: Bu gün batılıların Kur'ân ve diğer ilimler üzerinde geniş çalışmalar yaptıkları ortadadır. Onların bu çalışmalarından elbette yararlanılabilir. Fakat gaye bakımından onların bu çalışmalarının, çalışmaya bizi tahrik edici özelliği olsa bile, imrenilecek İslami bir yanı yoktur. Onların bu bilgilenme işlerinin de, Hiz. Peygamberin istemediği "faydasız ilim" (sahibine bir şey kazandırmayan bilgi) kavramı içerisinde değerlendirmenin gerekliliğini söylemek isteriz.

153 A'raf 175-176.

154 Cuma 5.

155 Bkz. Münâvî, *Feyzül-Kadir*, II, 108.

156 Bkz. Münâvî, *Feyzül-Kadir*, I, 152.

157 Bkz., Münâvî, *Feyzül-Kadir*, II, 64.

158 Kur'ân-ı Kerîm'de iki "ayn" harfi ile işaretlenen âyetler genellikle on âyettir. Kendi arasında bir anlam bütünlüğü de olan bu pasajların namazda okunduğunda bitiminde rukuya varılmasına işaret etmek için rûku' kelimesinin son harfi olan "ayn" konmuştur. Aşr (onluk) diye de meşhur olan bu âyetlerin bu isimle anılması, sahabenin on âyetlik pasajlarla Kur'ân'ı anlama geleneğinden kaynaklansa gerek. Ne var ki, bugün aşr diye pek çok kişinin ezberleyip okuduğu bu âyetler hem okuyanlar hem de dinleyenlerce anlaşılmadan okunup dinlenilmektedir.

159 Bkz. Kurtubî, *Tefsîr*, I, 39-40; I. Kayyım, *Zâdü'l-Meâd*, I, 338.

Abdullah b. Mesud'un ifade ettiğine göre, onlara Kur'ân'ı ezberleme işi zor gelirken Onun gereklerini yerine getirme onlara kolay gelmekteydi.¹⁶⁰

Halef b. Hişam şöyle diyerek ümmetin ilkleri ile sonrakilerinin Kur'ân anlayışını özetler: "Ben Kur'ân'ın elimizde bir emanet olduğu inancındayım. Bize, Hz. Ömer'in Bakara suresi üzerinde tam on sene çalıştığı ve sureyi bitirince Allah'a şükür için kurban kestiği haberleri ulaştı. Bakıyorum da, günümüzde bir çocuk, bir çırpıda Kur'ân'ın tamamını yahut büyük bir kısmını, bir harf eksiksiz okuyuveriyor! Hayır, hayır! Ben Kur'ân'ın bizde bir emanet olduğunu düşünüyorum!"¹⁶¹

Tabiundan Hasan Basri de, Kur'ân'ı okuyup ezberlediği halde gereklerini yerine getirmeyen, kendisinde Kur'ân ahlakının izleri görülmeyen kimsenin Kur'ân'ı tedebür etmediğini; o kişi "Kur'ân'ı bir harf eksiksiz okudum" dese bile, o kişinin Kur'ân'ı eksik okuduğunu yeminle söyler.¹⁶²

Kur'ân'ı anlarken dikkat edilmesi gereken bir husus da, Onun manalarını zorlamadan doğru bir şekilde anlamak ve hakkında kesin bilgi sahibi olmadığı konularda haddini bilmektir:

Duhan suresinde geçen "duhan" kelimesini yanlış yorumlayan bir adama İbn Mesud kızarak şunları söylemiştir: "Allah Teâlâ Peygamberine, 'Ben mütekelliflerden değilim.'¹⁶³ buyurmuştur. Kişinin bilmediği konularda "bilmiyorum" diyebilmesi de bir ilimdir".¹⁶⁴ yette geçen "mütekellif", bilmediği şeyi söyleyen,¹⁶⁵ Allah'ın emretmediğini teklif etmeye düşkün olan¹⁶⁶, yapmacık iş yapan, olmadık kastedilmedik anlamlar çıkaran¹⁶⁷, kendi kafasından şeyler teklif eden¹⁶⁸ kişi şeklinde anlaşılmıştır. Bu yüzden olacak ki, Kur'ân'ı Allah'ın kastettiği manaya uygun olarak anlamak, öteden beri üzerinde durulan bir durum olmuştur. Bu anlayış Kur'ân'ın doğru anlaşılması için hem gayret gösterilmesini, hem de hakkında kesin bilgi sahibi olunmayan konularda "bilmiyorum" diyerek susmanın bir meziyet sayılmasını sağlamıştır.

Sonuç

Yüce Yaratıcının kullarına seslenişi, onların problemlerini çözücü ve onları dünya ve ahirette mutlu bir hayata taşıyıcı olan Kur'ân, insan içindir ve o tüm insanlığın hayrına, yararına inmiştir. O, insanlığın hayatını programlamak için Yüce Rabb'in katından bir öğüt, bir rehber, bir rahmet ve bir şifa kaynağı olarak gelmiştir. Kur'ân tüm insanlara hitap eden ve hayatın her alanına yön veren ilahî bir mesajdır. O, yal-

160 Bkz. Kurtubî, Tefsîr, I, 39-40.

161 Bkz. Kurtubî, Tefsîr, I, 40.

162 Zemahşeri, Tefsîr, IV, 70.

163 Sad 86.

164 Kurtubî, Tefsîr, XV, 230-231.

165 Kurtubî, Tefsîr, XV, 231; Elmalılı M. Hamdi, Tefsîr, VI, 4112.

166 Taberî, Tefsîr, XXII, 188.

167 Ebû Hayyân, Tefsîr, VII, 411; I. Esir, *en-Nihaye*, IV, 196

168 Çantay Hasan Basri, Meal, II, 820.

nızca namaz ibadetinde, belli gün ve aylarda, ölüm döşeklerinde, hastalık anlarında hatırlanmaktan çok yücedir. O, diriler için gelmiş ve onlara hayat vermek için gelmiş bir kitaptır. Kur'ân'ı önemsememek, onu sıradan bir kitap gibi görmek, ona rağmen yaşamak, onun ilgi alanlarını daraltmak, onu anlaşılmaz bir kitap görmek, onu anlamaktan korkmak Kur'ân'ı doğru anlamamanın önündeki engellerdir. Kur'ân'a muhatap bir insan olarak, onun tüm ayetlerini sanki kendimize iniyormuş gibi algılayarak, onu ciddiye alarak; onun Mushaf'ına gösterdiğimiz saygıdan daha fazlasını, onun içeriğine göstererek onu anlamaya ve onun gereklerini yerine getirmeye gayret etmeliyiz. İnanan her insanın bilgi dağarcığında, mutlaka Kur'ân'dan bir buket olmalıdır. Bu noktada, her seviye, her yaşta hepimize görevler düşmektedir. Bunun için her şeyden önce, Kur'ân'ı anlamamanın gereğine inanarak onunla tanışmaya karar vermek gerekir. Bu kesin kararın ardından da azimli ve fedakar bir çaba ve çalışma gereklidir şüphesiz. Öte yandan, bugün ileri sürülen hiçbir gerekçeye sığınmadan, geleceğimizi emanet edeceğimiz çocuklarımıza mutlaka Kur'ân eğitimi aldırılmalı ve onları Kur'ân'lı bir hayata hazırlamalıyız. Unutmayalım ki, dünya ve ahirette cennet mutluluğunu yakalamak Kur'ân ile olmakla mümkündür. Bu aynı zamanda bizlere Kur'ân ile olma, onunla yaşayıp onunla ölme payesini; dünyada onun aydınlığına, ahirette de onun şefaatine mazhar olma şerefini kazandıracaktır.

Son sözü, yine sözlerin en güzeli olan Kur'ân'a bırakalım:

"İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'ân ile kalplerinin ürperme zamanı gelmedi mi daha? Onlar, sakın daha önce kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan çoğu yoldan çıkmış kimselerdir."¹⁶⁹

"Kendilerine okunmakta olan Kitabı sana indirmemiz onlara yetmemiş mi? Elbette inanan bir toplum için, onda rahmet ve ibret vardır."¹⁷⁰

"Ey insanlar! Sizler Allah'a muhtaçsınız. Allah ise, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ve övülmeye layık olandır."¹⁷¹

169 Hadîd 16.

170 Ankebût 51.

171 Fâtır 15.